

Oppgjør med fornorskningspolitikk og urett i Finnmark

Vedtatt på fylkesårsmøte 10.3 2024.

Sannhets- og forsoningskommisjonen leverte i 2023 sin rapport Sannhet og forsoning - grunnlag for et oppgjør med fornorskningspolitikk og urett mot samer, kvener/norskfinner og skogfinner til Stortinget. Kommisjonens mandat var tredelt:

- 1) historisk kartlegging av fornorskningspolitikk og urett,
- 2) undersøkelse av fornorskningens ettervirkninger, og
- 3) foreslå tiltak for forsoning.

Rapporten gir ikke et fullstendig, dekkende bilde av hele fornorskningshistorien, men bildet kommisjonen har tegnet er likevel krystallklart: vår felles historie er preget av urett. Mange lever i dag med sår etter fornorskningen - som personlige opplevelser eller som nedarvede traumer. Samehets, arealkonflikter og mangel på språk- og kulturtilpassete tjenester er eksempler på at vi lever med ettervirkningene av fornorskningspolitikken også i dag.

Det siste avsnittet i kommisjonens rapport lyder som følger: "Kommisjonen har foreslått tiltak for videre forsoning, men verken kommisjonen, Stortinget eller regjeringen kan vedta en tilstand av forsoning. Det er en samfunnsprosess som vil ta tid, og som må involvere et bredt spekter av samfunnsområder og aktører. Viljen til forsoning må vises i handling. Her har de som sitter i maktposisjoner, et særlig ansvar, og det venter store utfordringer."1 Finnmark SV er rede til å ta sin del av dette ansvaret.

Kommisjonen har dokumentert at geografi spilte en rolle i utformingen og gjennomføringen av fornorskningspolitikken og fornorskende prosesser. Derfor er det også geografiske forskjeller i fornorskningens konsekvenser, og i hva som trengs for forsoning. Fortellingen om Finnmark er fortellingen om tre stammers møte. Det er vonde fortellinger om sjøsamisk og kvensk/norskfinsk språk og kultur som har gått tapt, og vonde fortellinger fra barn som ble sendt på internatskoler, hvor mange opplevde vold og overgrep. Fortellinger fra nedbrenningen, evakueringen og deretter gjenoppbyggingen, med sin fornorskende effekt. Men det er også fortellinger om motstand og mobilisering mot Alta-utbygginga, og fortellinger om levende språk og kultur. Finnmark SV mener også at man må se sammenhengen mellom fornorskning og flyttingen av inntekter og ressurser ut av Finnmark, med dårligere ressursgrunnlag og mindre tilgjengelig kapital som konsekvens.

Kommisjonen foreslår tiltak fordelt på fem pilarer:

- 1) Kunnskap og formidling - tiltak for å øke befolkningens kunnskap om fornorskningshistorien og kunnskap om samer, kvener/norskfinner og skogfinner
- 2) Språk - satsing på samisk og kvensk språkopplæring og synliggjøringen av språkene
- 3) Kultur - satsing på samisk, kvensk/norskfinsk og skogfinsk kultur
- 4) Forebygging av konflikter - tiltak for å oppfylle rettigheter, sikre medvirkning og motvirke diskriminering, med mål om å forebygge konflikt særlig innen bruk av naturressursene.

5) Implementering av regelverk - tiltak for å sikre at lovfestede rettigheter oppfylles i praksis og politiske vedtak gjennomføres. Kommisjonen peker på manglende gjennomføring av tidligere vedtatt politikk som en stor utfordring, særlig overfor samer.

Kommisjonen henstiller til nasjonale myndigheter å ta det overordnede ansvaret for oppfølgingen av rapporten, men oppfordrer samtidig fylkeskommuner og kommuner til å sette i gang lokale prosesser for forsoning. Alle pilarene er relevante for Finnmark.

Med bakgrunn i dette mener Finnmark SV at:

- Stortinget må sikre en systematisk og helhetlig oppfølging av rapporten. Vedtak fra Sametinget, kvenske organisasjoner og skogfinske organisasjoner må være førende i Stortingets behandling av rapporten.
- Både nasjonale, regionale og kommunale myndigheter må vise sin vilje til forsoning gjennom respekt for samers rettigheter til naturbruk, fiske og reindrift.
- Finnmark fylkeskommune og kommunene i fylket, som leverandører av offentlige tjenester, må iverksette tiltak for å sikre at lovfestede rettigheter, for eksempel til språkopplæring, språk- og kulturtilpassede helsetjenester og konsultasjoner, oppfylles.
- Kommunene i Finnmark bør sammen med Sametinget gjennomføre en analyse av hvordan forsoningspolitikk og urett har rammet deres befolkning, og iverksette lokale tiltak basert på dette. Stortinget må sikre kommunene tilstrekkelig med ressurser til dette.
- Finnmark fylkeskommune må arrangere en årlig konferanse med forsoning som underliggende intensjon.